РАЗДЕЛ IX „ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ”

Към Програма за опазване на околната среда на Община Руен 2021-2028г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение

II. Описание на местоположението на естествените находища на лечебните растения, условията в местообитанията, количеството и състоянието на ресурсите на територията на община Руен

III. Дейности за опазване на екосистемите и ресурсите от лечебни растения за осигуряване на устойчивото им ползване

IV. Приоритетни мерки за опазване на ресурсите и разнообразието на лечебните растения

V. Избор и регламент на територии, които не са защитени, но изискват подходящо управление с цел устойчиво ползване на лечебните растения в тях

VI. Местни нормативни актове за начините на земеползване съобразно изискванията на нормативните актове и плановите документи от по-висока степен

VII. Видове под специален режим

VIII. Заключение

IX. Термини и дефиниции

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият раздел „Лечебни растения” (ЛР) към общинската Програма за опазване на околната среда на община Руен за периода 2021-2028г. е разработен на основание чл.50, т.3 и чл.55 от Закона за лечебните растения (ЗЛР), обн. ДВ бр.29 от 7 Април 2000г., и във връзка с разпоредбите на Наредба №2 от 20 януари 2004г. за привалата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, обн. ДВ бр.14 от 29 февруари 2004г.

С раздела „Лечебни растения“ към Общинската програма по опазване на околната среда се цели да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързаните с тях компоненти на околната среда, с цел задоволяване потребностите от лечебни растения на населението.

В последните години значително нараства интереса към лечебните растения. Те са били и си остават ефективно средство при лечение на редица заболявания. Растенията са достъпна и евтина суровина за приготвянето на лечебни препарати, чайове, настойки и др. Съществуващата в страната икономическа криза принуждава значителен брой хора да събират билки и плодове с търговска цел.

Съгласно ЗЛР, лечебните растения на територията на Република България се използват при спазване принципите за устойчиво ползване и един от подходите, които позволява прилагането на този принцип е планиране и контролиране на ползването на полезна биомаса от диворастящите популации на лечебните растения.

Основните принципи при планиране на ползването на лечебни растения са: минимално ползване на проблемни видове; използване на щадящи способи и техники за събиране; сигурно и ефективно първично преработване за реализация и ползване на базата на разработен планов документ. В тази връзка раздел „Лечебни растения” в ПООС на община Руен

повишава своето значение като документ, осигуряващ устойчиво ползване на тези ценни природни ресурси.

Цел:

Целта на настоящия раздел „Лечебни растения" е запазване на ресурсите от съществуващите видове лечебни растения на територията на община Руен. Той урежда управлението на дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки.

Задачи:

- Опазване на лечебните растения в естествените им находища;
- Поддържане и съхранение на екосистемите, съдържащи лечебни растения;
- Опазване на естествените местообитания на лечебните растения.

Нормативи:

- Закон за лечебните растения
- Наредба №2 от 20.01.2004г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, издадена от МОСВ.
- Наредба №5 от 19 юли 2004г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки, посл. изм. ДВ бр.66 от 10.08. 2018г., издадена от Министерство на здравеопазването и Министерство на околната среда и водите.

Според ЗЛР разделът „Лечебни растения" към ПООС е планов документ за опазване и устойчиво ползване на ресурсите от лечебни растения в общината.

Съгласно чл.46 от ЗЛР Кметът ръководи изпълнителната дейност на общината във връзка с ползването, опазването и култивирането на лечебните растения, като:

1. Организира изпълнението на дейностите по отношение на лечебните растения, включени в общинската програма за опазване на околната среда;

2. Издава позволителни за ползване на лечебните растения от земи, води и водни обекти - общинска собственост;

3. Издава удостоверения за билките от култивираните лечебни растения;

4. Предоставя на Министъра на околната среда и водите информация за нуждите на наблюдението и оценката на лечебните растения и на създаването и поддържането на специализираните карта и регистър за тях.

Настоящият раздел „Лечебни растения" включва информация за видовете лечебни растения, местообитанието им, разпространението им, режимът на тяхното ползване, прогнозните количества суровина, морфологичните части, предмет на събиране, на които може да разчита местната икономика. Разделът представя и информация за необходимите мерки за опазване на лечебните растения и техните местообитания и находища.

II. ОПИСАНИЕ НА МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА ЕСТЕСТВЕНИТЕ НАХОДИЩА НА ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ, УСЛОВИЯ В МЕСТООБИТАНИЯТА, КОЛИЧЕСТВО И СЪСТОЯНИЕ НА РЕСУРСИТЕ

Горският фонд заема 52% от територията на община Руен. Държавният горски фонд се управлява от Държавно горско стопанство „Айтос", в структурата на РДГ – Бургас. Малка част попада и в обхвата на ТП ДЛС „Несебър".

Територията на община Руен е богата на горски ресурси и естествени находища на лечебни растения, диворастящи плодове и билки. Горските ресурси в община Руен са едно от най-големите ѝ природни богатства. От една страна, те са суровина за развитие на дървопреработваща и мебелна промишленост, а от друга, създават условия за развитието на туризма.

Именно поради тази причина, тяхната устойчива експлоатация и съхранение са от ключово значение за общината.

На етапа на изготвяне на настоящия раздел „Лечебни растения" не разполагаме с точни данни за количествата събрани билки на територията на общината през последните години. Липсват данни и за реалните количества събирани от населението лечебни растения за лична употреба.

На територията на община Руен, съгласно регистъра на ОДБХ – Бургас, има регистриран пункт за изкупуване на диворастяши гъби, горски плодове:

ФИРМА / ЛИЦЕ	**ОБЕКТ**	**ВИД НА ИЗКУПВАТЕЛНИЯ ПУНКТ**	**№ И ДАТА НА УДОСТОВЕРЕНИЕТО ЗА ВПИСВАНЕ**
Николай Станчев Колев	с. Люляково, община Руен, обл.Бургас, ул. „Индустриална" № 1	Пункт за изкупуване на диворастящи гъби и горски плодове	№001/04.04.2016

На територията на община Руен, съгласно регистъра на РИОСВ – Бургас, има регистриран пункт за изкупуване на билки:

ФИРМА / ЛИЦЕ	**ОБЕКТ**	**ВИД НА ИЗКУПВАТЕЛНИЯ ПУНКТ**	**ВХОДЯЩ № И ДАТА НА ПРЕПИСКАТА**
Ариф Рашид Юсеин	с. Руен, община Руен, обл.Бургас, ул. „Тунджа" № 9	Пункт за изкупуване на билки	№4716/28.08.2011 г

За периода 2017 - 2020г. Община Руен не е издавала позволителни за бране на билки на физически лица.

Като цяло съвместното действие на биотичните и абиотични фактори определя условията в местообитанието на лечебните растения на територията като благоприятни за съществуването, размножаването, развитието и запазването им. На тази база е изготвен и приложен списък на

по-важните видове лечебни растения в община Руен със стопанско и икономическо значение.

Находищата на лечебни растения на територията на общината са на групи, разпръснати, на петна или се срещат по единично и се използват за стопански и лични нужди.

СПИСЪК

на лечебните растения, определени като такива с приложение към Закона за лечебните растения, срещащи се в земеделски земи, гори и в границите на населените места, собственост на Община Руен

№	Вид	Местонахождение	Срещаемост	Описание и приложение	Вид /описание по морфологични части, предмет на събиране и ползване
	Бръшлян *Hedera helix* 	В населените места и общински гори	На групи	(Сем. Бръшлянови - Araliaceae) - вечнозелено увивно или пълзящо растение. Отровно. Има противокашлично и отхрачващо действие. Запарка от бръшлян се използва при болки в очите.	Листа, има възможност за стопански добив
	Върба бяла *Salix alba* 	Единични бройки в близост до реките	По единично	(Сем. Върбови - Salicaceae) - дърво, с широка корона и надлъжно напукана кора. Расте по влажни места. Има антиревматично и антипиретично. В народната медицина върбовите кори се употребяват и като противовъзпалително лекарство при стомашно-чревни заболявания (диарии, чревни колики и	Кори, има възможност за стопански добив

				др.), а също така и при кръвотечения.	
	Червен кантарион *Centaurium erythraea* 	Расте по сухи и тревисти места, ливади и горски поляни	На групи	Билката има апетитовъзбуждащо действие, тонизира стомаха и стимулира отделянето на стомашен сок, жлъчка и панкреатичен сок.	Стръкове, има възможност за стопански добив
	Синя метличина *Centaurea cyanus* 	Расте като плевел сред посевите и по тревисти места. Разпространено е от низините докъм 1800 m надморска височина.	Дифузно	Действа апетитовъзбуждащо, жлъчегонно, диуретично	Цветове, има възможност за стопански добив
	Глог червен *Crataegus monogyna* 	Расте из храсталаци и разредени гори. Разпространено в цялата страна докъм 1500 м надморска височина.	На групи	Семейство Розоцветни (Rosaceae). Бодлив храст или малко дръвче, до 4 м високо. Кората гладка тъмносива. Медоносно растение. В народната медицина препаратите на глога се използват предимно при	Цвят с листа, плод, има възможност за стопански добив

				спастични заболявания на кръвоносните съдове, и при атеросклероза на мозъка, както и като кардиотонично, седативно и отчасти диуретично средство.	
	Бял пелин *Artemisia absinthium* 	Расте по тревисти и каменисти места, из храсталаци и градини, покрай огради и пътища	На групи	Пелинът е най-често употребяваното растение в балканската народна медицина, при гастрит и други възпаления на стомаха, черния дроб и жлъчни заболявания.	Листа Цялата надземна част, има възможност за стопански добив
	Глухарче обикновено *Taraxacum officinale* 	Среща се в населените места и извън тях в големи количества	На петна	Семейство Сложноцветни (Asteraceae) Съдържа естествен растителен латекс. Лечебни са всички части на растението. Използва се като чай за отслажване, при диабет, високо кръвно и цироза; при болни бъбреци и хемороиди.	Корените и цялата надземна цъфтяща част, има възможност за стопански добив
	Широколист жиловляк *Plantago major*	Вирее из пасища и ливади, край пътища и ниви, по песъчливи и тревисти места из цялата ни страна.	На петна	Билката има омекчаващо ранозаздравяващо, противомикробно слабително, противоязвено	Листа, има възможност за стопански добив

				диуретично действие	
	Дрян обикновен *Cornus mas* 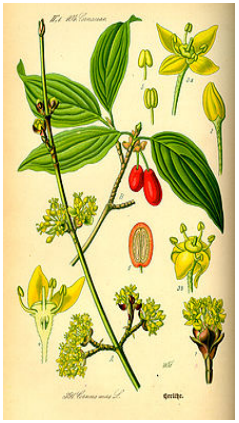	Среща се в големи количества във всички земи на общината	По единично	Листопаден храст или ниско дървос височина до 7 – 8 метра, което се класифицира към семейство Дрянови (Cornaceae). Медоносен. Плодовете действат запичащо, кръвоспиращо и температуропонижаващо, препоръчват още при кръвоизливи от стомаха и червата, при температура и трескави състояния и др., а корите от младите клонки – при блатна треска и за жабурене при болки във венците.	Плодовете, кората и дървесината на растението, има възможност за стопански добив
	Дъб летен *Querqus robur* 	Срещат се отделни преставители във всички общински гори		Голямо, широколистно дърво, което принадлежи към семейство Букови (Fagaceae). Вековни дървета. Дървесината на летния дъб съдържа много танин и се използва за направа на бъчви за съхранение на вино.	Кора и плод, има възможност за стопански добив

	Еньовче същинско *Galium verum* 	Расте из храсталаци и като рудерално край пътища, селища и посеви. Билката е разпространена из цялата страна докъм 1000 м надморска височина.	На петна	(Сем. Брошови - Rubiaceae) - едногодишно тревисто растение. Надземните части се използват в народната медицина. Има диуретично, слабително, болкоуспокояващо действие.	Стрък, има възможност за стопански добив
	Живовлек голям *Plantago major* 	Среща се в големи количества в населените места и извън тях	На групи	Семейство Plantaginaceae /Живовлекови/ Помага при заздравяване на рани, има антипиретично действие, потиска кашлицата. Използва се против инфекции, Има антихеморагично и хемостатично действие; действа и противовъзпалително, диуретично, слабително, стягащо.	Листа, има възможност за стопански добив
	Живовлек гребенест Plantago subulata	Среща по сухи каменливи и скални места, по серпентини в предпланинския и в планинския пояс	На групи	Семейство Plantaginaceae /Живовлекови/ Многогодишно тревисто растение. Основното му действие е за лечение на рани, като билката има още противовъзпалителен, обезболяващ и секретологичен ефект.	Листа, има възможност за стопански добив

					
	Невен *Calendula officinalis* 	Разпространен е като градинско растение в цяла Европа. У нас се засажда като декоративно растение из градините на цялата страна в няколко форми.	По единично	Билката има доказано противомикробно действие и способност да ускрява заздравяването на рани.Прилага се за лечение на язви на стомаха и дванадесетопръсника.	Цветове, има възможност за стопански добив
	Трънка *Prunus spinosa* 	Расте из храсталаци, по слогове и край пътища в зоната на дъбовите гори в низините и планините	По единично	Действа запичащо, противовъзпалително	Цветове Плодове, има възможност за стопански добив
	Къпина влакнеста *Rubus hirtus*	Среща се в големи количества в горите и по пасищата		Семейство Розоцветни – Rosaceae Приложение намират корените листата и плодовете. Основно действие на къпината е	Корен, листа и плод, има възможност за стопански добив

	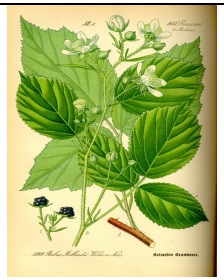			адстрингентно, запичащо и противовъзпалително.	
	Къпина полска *Rubus caesius* 	Среща се в горския фонд, край реки и обработваеми площи	На групи	Семейство Розоцветни – Rosaceae Приложение намират корените листата и плодовете. Основно действие на къпината е адстрингентно, запичащо и противовъзпалително.	Листа и плод, има възможност за стопански добив
	Синя жлъчка *Cichorium intybus* 	Расте по сухи тревисти места, край пътища и изкопи, като плевел из окопните култури и стърнищата и като бурен.	На групи	Действа тонизипащо на храносмилателната система, апетитовъзбуждащо, жлъчегонно, слабително.	Корени Стръкове, има възможност за стопански добив
	Черен бъз *Sambucus nirga*	Разпространен е покрай реките, из храсталаците и в	По единично	Цветовете на бъза имат патогонно, омекчаващо и отхрачващо действие.	Листа Цветове

		населени места.		Листата и плодовете действат диуретично и слабително.	Плодове, има възможност за стопански добив
	Иглика безстъблена *Primula acaulis* 	Рядко се среща по ливадите извън населените места		(Сем. Игликови - Primulaceae) - Многогодишно растение с късо коренище. Маслото от безстъблена иглика се използва за лечение на кожни заболявания.	Използват се корените, стъблата и цвета на игликата. Има възможност за стопански добив
	Иглика лечебна *Primula veris* 	Среща се в големи количества в населените места и извън тях	На групи	(Сем. Игликови - Primulaceae) - многогодишно тревисто растение с късо коренище и множество дълги цилиндрични корени с диаметър 1-2 мм. Използват се във фитотерапевтичната практика и за приготвяне на фитопрепарати.	Използват се корените и цвета на игликата. Има възможност за стопански добив
	Лайка езичеста *Chamomilla*	Расте по тревисти и изоставени места, край селища, пътища и из	На групи	Сем. Asteraceae (Compositae) — Сложноцветни.	Цвят, има възможност за стопански добив

	suaveolens 	посевите. Разпространено из цялата страна докъм 1000 м надморска височина.		Едногодишно тревисто растение. Една от най-широко употребяваните билки при колики, при уртикария (чрез компреси), за гаргара при възпалителни заболявания на устната кухина, при лош дъх на устата, при гъбичкови възпаления на лигавицата на устната кухина. Компреси от запарка се използуват при външни хемороиди, перианални фистули, за влагалищни промивки и т.н.	
	Липа дребнолистна *Tilia cordata* 	Сенчести и умерено-влажни места из смесени широколистни гори и пътища	По единично	(Сем. Липови - Tiliaceae) – листопано дърво с височина до 30 метра. Дребнолистната липа е горскостопанско, декоративно, лечебно, медоносно и багрилно растение.	Цвят, има възможност за стопански добив
	Липа едролистна *Tillia platyphyllos* 	Среща се в по-ограничени количества в горите	По единично	(Сем. Липови - Tiliaceae) – листопадно дърво с височина до 40 метра. Изисква по-мек и по-влажен климат и по-влажни почви, отколкото дребнолистната липа. Събират се съцветията.	Цвят и листа, има възможност за стопански добив

	Липа сребролистна *Tillia tomentosa* 	Среща се по-рядко в покрайнините на горите	По единично	(Сем. Липови - Tiliaceae) – листопадно дърво с височина до 25 метра. Събират се цветовете с присъцветници. Използват се във фитотерапевтичната практика.	Цвят, има възможност за стопански добив
	Мащерка дългостъблена *Thymus longidentatus* 	Мащерката расте по сухи, скалисти и припечни места, из храсталаци и пасища. Разпространено из цялата страна докъм 2000 м надморска височина.	На групи	(Сем. Устноцветни - Lamiaceae) - полухрастче, формиращо сбити или рехави туфи, високи до 10 (30) см. Събират се стръковете с листата и цветовете. Мащерката се прилага като запарка при суха кашлица, спастичен бронхит, коклюш, стомашно-чревни възпалителни заболявания с колики и метеоризъм, както и външно за промивка на устната кухина и за гаргара.	Цвят, има възможност за стопански добив
	Мащерка красива *Thymus comptus*	Среща се рядко в малки количества по пасищата	На групи	Сем. Устноцветни - Lamiaceae Храсти с височина до 25-30 см.Много рядък вид, подложен на специална	Цвят, има възможност за стопански добив

				зашита.	
	Мащерка планинска *Thymus pulegioides* 	Расте в клисурите на скали, по каменисти склонове	На групи	Сем. Устноцветни - Lamiaceae Растение с къси стъбла, образуващи обширна розетка.	Събират се стръковете с листата и цветовете. Има възможност за стопански добив
	Пача трева обикновена *Polygonum aviculare* 	Среща се в умерени количества около обработваемите земи	В групи	Едногодишно тревисто растение с дълъг вретеновиден корен, което притежава лечебни свойства и се класифицира към семейство Лападови – Polygonaceae Използва се при пясък и камъни в бъбреците и пикочния мехур, язва, кървава диария, глисти, сърдечни заболявания. Външно - при различни кожни заболявания, както и за лечение на рани, язви и синини.	Стъбло Лист, има възможност за стопански добив
	Мента дълголистна	Среща се в големи	В групи	Семейство	Лист, има възможност за

	Mentha longifolia 	количества по влажни места		Устноцветни (Lamiaceae) Многогодишно тревисто растение, високо от 40 до 120 cm. Листата са без дръжки, дълги от 4 до 9 cm. Дълголистната мента е етерично-маслено, багрилно, лечебно и медоносно растение и подправка	стопански добив
	Мента кръглолистна *Mentha suaveolens* 	Широко разпространено растение	В групи	Семейство Устноцветни (Lamiaceae) Многогодишно, високо 40 см, растение с яснозелени кръгли, силно ароматни листа, изпъстрени с бели петънца. Използва се като билка и подправка. Подходяща за отглеждане в саксии на балкони и тераси.	Лист, има възможност за стопански добив
	Мента полска *Mentha arvensis* 	Среща се из влажните места, ливадите и речните брегове доста нашироко в цялата страна до 1000 м надморска височина.	В групи	Семейство Устноцветни (Lamiaceae) Многогодишно тревисто растение със силно разклонено коренище. Полската мента има спазмолитично, противовъзпалително, успокоително, обезболяващо, карминативно, диуретично, потогонно, антиконвулсивно, хемостатично и	Лист, има възможност за стопански добив

				тонизиращо действие.	
	Мента обикновена *Mentha spicata* 	Среща се в покрайнините на горите в малки количества	В групи	Семейство Устноцветни (Lamiaceae) Лечебно и ароматно растение, със свойства, които помагат за лечение на храносмилателни проблеми - лошо храносмилане, метеоризъм, гадене или повръщане, но ментата има и успокояващи и отхрачващи ефекти.	Използват се листата на растението. Има възможност за стопански добив
	Овчарска торбичка *Capsella bursa-pastoris* 	Среща се в умерени количества около обработваемите площи	На групи	Овчарска торбичка е едногодишно или двугодишно тревисто растение от сем. Brassicaceae (Cruciferae) — Кръстоцветни. Има хемостатични, хипотензивни, фитонцидни, холеретични, стягащи, антипиретични лечебни свойства. Разширява периферните съдове, повишава тонуса на матката и повишава подвижността на мускулите, активира чревната подвижност. Съдържа голямо количество калий.	Стрък, има възможност за стопански добив
	Мъжка папрат *Dryopteris filix-mas*	Расте из сенчести влажни места в горите и храсталаците, предимно в планините. Разпространено из цялата страна докъм	По единично	Сем. Polypodiaceae — Папратови. Многогодишно тревисто спорово растение с дебело косо или изправено, до 25 см дълго,	Корен, има възможност за стопански добив

		1800 м надморска височина.		кафяво коренище, покрито с многобройни останки от стари листа. Укрепва и формира правилния скелет; подобрява функционирането на нервната система; нормализира метаболизма; има тонизиращо, успокояващо, дезинфекциращо, антибактериално и спазмолитично действие; почиства организма от токсини; укрепва имунната система; решава много кожни проблеми (екзема, обриви, нелечителни увреждания за дълго време); ефективен при хронично главоболие; облекчава ревматичните болки; бори се с паразити.	
	Смрадлика *Cotinus coggygria* 	Расте по сухи каменисти и скалисти места, из храсталаци и разредени дъбови гори, обикновено на варовик. Разпространено в по-топлите части на страната докъм 800 м надмор¬ска височина.		Семейство Смрадликови (Anacardiaceae) Билката смрадбика е храст, до 4 м висок, рядко ниско дърво. Употребява се външно като противовъзпалително и антисептично средство при кожни заболявания, акне, гнойни пъпки, рани, подувания от измръзване и потене на краката, при хемороиди, цирей, възпаление на венците и др.	Събират се листата на смрадликата. Има възможност за стопански добив

	Бял равнец *Achillea millefolium* 	Среща се по сухите тревисти места, край пътищата, около горите, поляните, из недобре обработените посеви като плевел, из ливадите, между храсталаците и др. почти из цялата страна, като достига до 1600 м надморска височина..	На петна	Сем. Сложноцветни - Asteraceae - многогодишно тревисто растение с пълзящи подземни издънки. Има кръвоспиращо и противовъзпалително действие, които се дължат на съдържащото се в него етерично масло.	Цвят, има възможност за стопански добив
	Теменуга миризлива *Viola oderata* 	Рядко се среща в просветлените листопадни гори и храсталаци, предимно в доловете и поречията на по-големите реки.	На петна	Сем. Violaceae (Теменугови) Многогодишно тревисто растение без стъбло, с надземни издънки, високо от 3 до 12 cm. Декоративно и медоносно растение. Отглежда се в цялата страна. В цветовете, листата и корените се съдържа теменугово масло, използвано в парфюмерията. Корените съдържат алкалоида виолин, намиращ приложение в медицината.	Стрък Корен, Има възможност за стопански добив
	Теменуга трицветна *Viola tricolor*	Расте из тревисти места, ливади, храсталаци, из ниви и градини. Разпространено из цялата страна, предимно в равнините и предпланините докъм 1000 (1800) м надморска	На петна	Сем. Violaceae (Теменугови) Едногодишно или двегодишно тревисто растение. Стъблото високо 10-40 cm. Прилага се като специфично лечебно	Надземна част, има възможност за стопански добив

		височина.		средство при суха кашлица, кожни страдания (екземи, скрофули, акне, импетиго), задръжка на течности в организма, ревматизъм, заболяване на пикочните органи, истерия.	
	Магарешки бодил *Carduus acanthoides* 	Расте по сухи тревисти места, като бурен край селища, пътища и изоставени места, плевел из посевите. Разпространено - из цялата страна докъм 1600 м надморска височина.	На групи и на петна	Семейство Сложноцветни (Compositae, Asteraceae). Двугодишно тревисто бодливо растение с вретеновиден месест корен. Стеблото е изправено, 100—200 см високо, силно разклонено. Извлек от магарешки трън действа тонизиращо и ободряващо на организма. Приложен в малки дози, извлекът от магарешки трън възбужда централната нервна система, докато по-големите дози я потискат. В състояние е да подобри сърдечната дейност и да повиши в резултат на това пониженото артериално налягане. Растението оказва и известно противомикробно действие. Цветните кошнички на билката се използат за външно приложение при	Надземна част с кошничките и листа без долната стъблена част. Има възможност за стопански добив

				обриви на кожата и при вторични кожни инфекции. Влияе благоприятно на заболявания на пикочно-половата система, при простатит. В нормални дози повишава потентността.	
	Шипка храсталачна *Rosa corymbyfera* 	Край пътища, по синори, храсталаци и гори. Установена е в цялата страна между 0 и 1000 метра надморска височина	На групи	Семейство розоцветни Листопаден храст висок до 2,5 метра. Лечебно и хранително растение. Има авитаминозно, антискорбутно, адстрингентно (затягащо), холагогно и диуретично действие. Използва се при хиповитаминози (пролетна умора, след боледувания), при лечение на атеросклероза, за подобряване на храносмилането и обмяната на веществата, за повишаване на жизнения тонус и др.	Плод, има възможност за стопански добив
	Жълт кантарион лечебен *Hypericum androsaemum*	Расте по сухи тревисти и храсталати места, разредени гори и сечища, изоставени орници, по необработвани места. Разпространено из цялата страна докъм 2000 м надморска височина.	На групи	(Сем. Звъникови - Hypericaceae) - многогодишно тревисто растение с хоризонтално, пълзящо коренище. Има регенеративно, противовъзпалително действие, срещу язвена болест, депресия, екзема,периодично емоционално разстройство, меланхолични състояния,	Цвят и Листа, има възможност за стопански добив

				безпокойство,отказ от тютюнопушене, обрив на устата, херпес.	
	Жълт кантарион багрилен *Hypericum perforatum* 	Среща се в големи количества на територията на цялата община	На групи	Лечебна звъника. Използва се при язва на стомаха и дванадесетопръстника, остри и хронични гастрити, ентероколити, парене, лошо храносмилане. Има противовъзпалително, противомикробно, ранозаздравяващо и противоязвено действие, тонизиране на нервната система, подобряване на орусяването на сърдечния мускул, засилване на сърдечната дейност, леко повишаване на артериалното налягане, диуретичен ефект.	Цвят и Листа, има възможност за стопански добив
	Маточина *Melissa officinalis*	Расте из сенчести храсталаци, разредени гори, тревисти и каменисти места, понякога и край селищата. Разпространено из цялата страна докъм 1000 м надморска височина.	На групи	Известна още като лимонче, пчелно биле, лимонка. Многогодишно тревисто растение с характерна лимонена миризма. В народната медицина маточината се използва за	Използват се листата на маточината. Има възможност за стопански добив

				лечение на редица заболявания, като невроза, нервно сърцебиене, климакс, дисменорея, меланхолия, бронхиална астма, повръщане по време на бременност.	
	Горска ягода *Fragaria vesca* 	Расте по поляните,из храсталаците и горите.	По единично	Воден извлек от листата на ягодата предизвиква разширяване на кръвоносните съдове, снижава артериалното налягане, забавя сърдечния ритъм и усилва съкратителната способност на сърцето.Маточните съкръщения също се усилват. Пресните плодове се препоръчват като лечебно средство при високо артериално налягане, при атеросклероза, при язва, анемия, неврастения и др.	Плодове Листа, има възможност за стопански добив
	Татул *Datura stramonium*	Расте по развалини и изоставени места, като бурен край селищата. Разпространено из цялата страна докъм 1000 м надморска височина.	На групи	Едногодишно тревисто растение с неприятна миризма. Стеблото изправено, до 120 см високо, в горната част разклонено. Листата са последователни, на дълги дръжки, яйцевидни островърхи, дълбоко изрязано назъбени. Цветовете са едри. Отровна билка! Използва се при различни спастични състояния, но главно при	Листа, има възможност за стопански добив

				астма под формата на противоастматични цигари или прах за поставяне върху въглен и вдишване на дима.	

От **гъбите** най-често срещани са манатарката, пачи крак, булка гъба, сърнела, печурка и др.

От разпространените на територията на общината лечебни растения интерес за населението представляват липов цвят, лайка, малина, къпина, боровинка, шипка, жълт кантарион, лечебна иглика и мащерка.

Съгласно чл.5 от Наредба №2, не се допуска събиране на билки в количества, надвишаващи стойностите определени, като процент от наличните в находището запаси:

- корени, коренища, грудки и луковици от видовете, които лесно възстановяват ресурсите си – до 70%;
- корени, коренища, грудки и луковици от видовете, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия – до 40%;
- кори, листа и стъблени пъпки – до 40%;
- листа – до 70%;
- за стръкове – до 70%
- за цветни пъпки, цветове, съцветия и цветни кошнички, плодове и семена до 70% за едногодишните и до 80% за многогодишните видове.

Съгласно чл.6, ал.1 от Наредба №2 експлоатацията на находищата се редува с период на възстановяване на ресурсите. Съгласно чл.6, ал.2 продължителността на периода за възстановяване е следния:

- при събиране на корени и коренища при видове, които лесно възстановяват ресурсите си – 2 год.;
- при корени и коренища при видове, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия – 3 год.;
- при събиране на грудки – 2 год.;
- при събиране на листа – 1 год.;

- при събиране на стръкове от видовете, които трудно възстановяват ресурсите си – 4 год.;
- при събиране на съцветия от иглика лечебна – 2 год.

Съгласно чл.6, ал.3 от Наредба № 2 не е необходим период за възстановяване при събиране на следните видове билки:

- коренища от коприва и троскот;
- стръкове от видовете, които лесно възстановяват ресурсите си;
- цветни пъпки, цветове и съцветия;
- плодове и семена.

Съгласно Допълнителната разпоредба от Закона за лечебните растения, ал.1, т.18 **билки за лични нужди** за билките в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден, както следва:

- корени, коренища, луковици или грудки – до 1 кг.;
- стръкове – до 2 кг.;
- листа – до 1 кг.;
- кори – до 0,5 кг.;
- цветове – до 0,5 кг.;
- семена – до 0,1 кг.;
- плодове – до 10 кг.;
- пъпки – до 0,5 кг.;
- талус – до 1 кг.

III. ДЕЙНОСТИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ, ВКЛЮЧВАЩИ ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ, ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИМ ПОЛЗВАНЕ И ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ

Ползването на лечебните растения и опазването на техните ресурси включва:

1. събирането на билки от диворастящи и култивирани лечебни растения;

2. придобиването на билки за първична обработка или преработка;

3. събирането на генетичен материал от диворастящи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяване на други места в природата.

Събирането на билки от естествените находища на лечебни растения се извършва съобразно изискванията на Закона за лечебните растения и настоящата програма.

Ползването на лечебните растения, представляващо стопанска дейност, се извършва въз основа на позволително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения.

Позволително не се изисква при събиране на билки за лични нужди от земи, гори и водни обекти - общинска собственост.

Позволително не се изисква и когато лечебните растения са култивирани от собственици или ползватели на земи, гори или водни обекти, освен когато са култивирани от общината.

Позволително за ползване на лечебните растения от земи общинска собственост се издава от:

- директора на държавното лесничейство - за горите - общинска собственост и след заплащане на такса в общината;
- от кмета на общината, когато ползването е от:

– земеделски земи от поземления фонд и включените в строителните граници на населените места - общинска собственост, след заплащане на такса в общината;

- от териториите и акваториите в строителните граници на населените места - общинска собственост, независимо от предназначението им, след заплащане на такса в общината;

Таксите за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - общинска собственост, се определят от съответните общински съвети в размер не по-голям от размера на таксите за ползване на лечебни растения от земи държавен фонд.

Таксите постъпват в бюджета на общината и се изразходват за:

1. плановите документи;

2. дейности по поддържането и възстановяването на лечебни растения и техните находища;

3. научни изследвания и наблюдение на лечебните растения;

4. изграждане и поддържане на специализираните карта, регистър и информационна система за лечебните растения;

5. култивиране и преработка на лечебните растения;

6. обучение, издаване на образователни материали, провеждане на конференции по лечебни растения;

7. други дейности, свързани с управлението и контрола.

Позволителното за ползване се издава на физическо лице, което събира билки за продажба или за първична обработка, или генетичен материал от лечебни растения, и определя:

1. вида на ползването;

2. разрешеното количество билки или генетичен материал по видове морфологични части;

3. района или конкретното находище;

4. начина на ползване;

5. задължения на ползвателя.

IV. ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И РАЗНООБРАЗИЕТО НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване. Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси. То включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете.

Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията.

С раздел „Лечебни растения" към Общинската програма по опазване на околната среда се цели да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързани с тях компоненти на околната среда, с цел задоволяване потребностите от лечебни растения на населението.

За изпълнение целите на настоящия раздел „Лечебни растения" ще бъдат предприети следните мерки:

- Осъществяване на контрол за недопускане на ползване на лечебни растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата;
- Запознаване на жителите на общината чрез кметовете на кметства със заповедите на Министъра на околната среда и водите, относно

специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения през съответната година и осъществяване на контрол по нейното изпълнение;

- Запознаване на ползвателите на лечебни растения с техните задължения и отговорности;

- Предоставяне на собствениците и ползвателите на земеделски земи наличната информация за лечебните растения на територията на общината, за пригодността на земята за отглеждането им, както и информация за задълженията и препоръките относно земеползването, включително използване на екологосъобразни технологии за отглеждане, свързани с лечебните растения в общината;

- Даване на указания, относно начина на ползване на лечебните растения на територията на Община Руен, както и правилата и изискванията за събиране на билки или генетичен материал от лечебни растения, регламентирани с Наредбата по чл.27 от ЗЛР;

- Определяне на режим за ползване на находищата при наличие на увреждане на същите;

- Предписания към собствениците на земи, гори, води или водни обекти, около които има находища на лечебни растения, недопускане увреждането на естествените находища при използването на пестициди и минерални торове;

- Забраняване ползването на лечебните растения по начини и със средства, които водят до увреждане на находищата им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие, както и в нарушение на наредбата по чл.27 от ЗЛР;

- Участие на обществеността по вземането на решения, във връзка с опазването на лечебните растения на територията на общината;

- Съобразяване на издадените позволителни за ползване, съгласно състоянието на ресурсите и плановите документи;

- Контрол върху дейността на лицата, събиращи билки от лечебни растения;
- Провеждане на информационна и разяснителна кампания сред населението, запознаването им с видовете лечебни растения, начина на събиране на билките и нормативната уредба;
- Изследване и картиране на лечебните растения на територията на общината.

V. ИЗБОР И РЕГЛАМЕНТ НА ТЕРИТОРИИ, КОИТО НЕ СА ЗАЩИТЕНИ, НО ИЗИСКВАТ ПОДХОДЯЩО УПРАВЛЕНИЕ С ЦЕЛ УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ В ТЯХ

В границите на Община Руен няма територии, които не са защитени, но да изискват подходящо управление с цел устойчиво ползване на лечебните растения в тях.

VI. МЕСТНИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ ЗА НАЧИНИТЕ НА ЗЕМЕПОЛЗВАНЕ СЪОБРАЗНО ИЗИСКВАНИЯТА НА НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ И ПЛАНОВИТЕ ДОКУМЕНТИ ОТ ПО-ВИСОКА СТЕПЕН

Собствениците на гори, земи, води или водни обекти, в които има находища на лечебни растения са длъжни да прилагат мерките за опазване на лечебните растения, предвидени в Закона за лечебните растения и раздел „Лечебни растения" в общинската програма за опазване на околната среда.

Позволителните за събиране на лечебни растения в земи и гори общинска собственост се издават от Кмета на общината, въз основа на

писмено заявление от заинтересованото лице, което трябва да е регистриран билкозаготвител в РИОСВ - Бургас, съгласно Закона за лечебните растения.

Забранява се ползването на лечебни растения по начин и със средства, които водят до увреждане на местообитанията им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие.

Забранява се събирането, изкупуването, първичната обработка и търговията с билки от лечебни растения под специален режим на опазване и ползване в нарушение на заповедта за обявяването им.

За защитените диворастящи лечебни растения се забранява:

- Сечението, брането, изкореняването, хербаризирането, независимо от тяхното състояние и фаза на развитие;
- Унищожаването и увреждането на находищата им;
- Притежаването, пренасянето, търговията и изнасянето зад граница в свежо или изсушено състояние на цели растения или на части от тях;
- Събирането на семена, луковици, коренища и други репродуктивни органи;
- Пашата на селскостопански животни в гори и земи от горския фонд, когато тази дейност противоречи на предвижданията за опазването на определени видове лечебни растения;
- Ползването на лечебни растения, представящо стопанска дейност, без необходимото позволително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения.

В Наредбата за определяне и администриране на местните такси и цени на услуги на територията на община Руен, са определени таксите за събиране на части от лечебните растения. Всички дейности, свързани с

лечебните растения, които се извършват на територията на община Руен са в съответствие с приетото законодателство на Република България.

VII. ВИДОВЕ ПОД СПЕЦИАЛЕН РЕЖИМ

Определени видове диворастящи лечебни растения се поставят под специален режим на опазване и ползване, когато биологичното разнообразие или ресурсите им проявяват трайни тенденции към намаляване или има опасност от появяване на такива тенденции. Специалния режим се определя ежегодно до 10 февруари със заповед на министъра на околната среда и водите, която се обнародва в държавен вестник. Специалният режим обхваща забрана за събиране на билки за определен период от естествените находища на видовете от територията на цялата страна, отделни райони или единични находища; определяне на годишно допустими за събиране количества билки по райони или находища; разработване и прилагане на мерки за възстановяване на популациите и на техните местообитания.

Под специален режим на опазване и ползване на територията на Р България са следните видове лечебни растения:

1. Допустимите за събиране количества билки (кг сухо тегло), от естествените находища, извън територията на националните паркове, на следните лечебни растения:

- *Божур червен (Paeonia peregrina Mill.)*
- *Зърнастец елшовиден (Frangula alnus Mill.)*
- *Иглика лечебна (Primula veris L.)*
- *Кисел трън (Berberis vulgaris L.)*
- *Лазаркиня, еньовче ароматно (Galium odoratum (L.) Scop.)*
- *Лудо биле, старо биле (Atropa belladonna L.)*

- Ранилист лечебен (Betonica officinalis L.)

- Решетка безстъблена (Carlina acanthifolia All.)

- Тлъстига лютива (Sedum acre L.)

- Шапиче (Alchemilla vulgaris complex)

За тези видове е забранено събирането им в националните паркове, извън количествата и районите, определени в приложението на ЗЛР. Количествата билки се разпределят от регионалната инспекция по околна среда и води между билкозаготвителите от района на инспекцията. Разпределянето се извършва със заповед на директора на съответната РИОСВ въз основа на заповедта на министъра на околната среда и водите за условията и реда за разпределяне на количествата билки, която се обнародва в Държавен вестник.

2. Забранява се събирането на билки от естествените им находища на територията на цялата страна, от следните видове лечебни растения:

- Бенедиктински трън, пресечка (Cnicus benedictus L.)
- Волски език (Phyllitis scolopendrium (L.) Newm.)
- Горицвет пролетен (Adonis vernalis L.)
- Дилянка лечебна, валериана (Valeriana officinalis L.)
- Залист бодлив (Ruscus aculeatus L.)
- Изтравниче, страшниче (Asplenium trichomanes L.)
- Исландски лишей (Cetraria islandica (L.) Ach.)
- Исоп лечебен (Hyssopus officinalis L. ssp. aristatus)
- Какула едроцветна (Salvia tomentosa Mill.)
- Катраника (Artemisia alba Turra)
- Копитник (Asarum europaeum L.)
- Мечо грозде (Arctostaphyllos uva-ursi (L.) Spreng)
- Момина сълза (Convallaria majalis L.)

- Оман бял (Inula helenium L.)
- Папаронка жълта, жълт мак (Glaucium flavum Crantz)
- Пелин сантонинов (Artemisia santonicum L.)
- Пиринski чай (Sideritis scardica Grisb.)
- Пищялка панчичева (Angelica pancici Vand)
- Плаун бухалковиден (Lycopodium clavatum L.)
- Риган бял (Origanum vulgare L. ssp. hirtum (Link) Ietswaart)
- Ружа лечебна (Althaea officinalis L.)
- Салеп (Orchis sp. diversa)
- Смил жълт (Helichrysum arenarium (L.) Moech.)
- Хвойна червена (Juniperus oxycedrus L.)
- Хуперция иглолистна, плаун обикновен (Huperzia inundata (L.) Bernh = L.selago) Цистозира (Cystoseira barbata (Good et Vood) Ag.)

За горепосочените видове не се издават позволителни за бране и ползване на лечебните растения.

VIII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

При правилното прилагане на Закона за лечебните растения и на раздел „Лечебни растения" към общинската програма за Опазване на околната среда на Община Руен, ще се постигне:

- Опазване на естествените находища от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фон със сегашна или бъдеща ценност;
- Разработване на система от мерки и дейности, целящи запазване на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси;

- Опазване на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете;

- Недопускане на изменение на популациите им, при което се влошават биологичните им показатели или се затруднява естественото им възстановяване;

- Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри, популациите на видовете и екосистемите.

IX. ТЕРМИНИ И ДЕФИНИЦИИ

В настоящата програма са използвани основните термини и дефиниции от Закона за лечебните растения, и адаптирани дефиниции, като:

- **Лечебни растения** са тези, които могат да бъдат използвани за получаване на билки;

- **Билки** - отделни морфологични растителни части или цели растения, както и плодове и семена от тях, които в свежо или изсушено състояние са предназначени за лечебни и профилактични цели, за производство на лекарствени средства, за хранителни, козметични и технически цели;

- **Естествено находище** - местообитание заедно с популация от диворастящи лечебни растения;

- **Естествено местообитание** - пространствено ограничена територия, включваща всички

компоненти на неживата и живата природа, които със своите параметри определят условията за съществуване на природните популации;

- **Условия на средата** - всички фактори на неживата и живата природа, характеризиращи

местообитанието;

• **Популация** - териториално обособена съвкупност от индивиди от един и същи вид, които могат свободно да обменят помежду си генетичен материал;

• **Устойчиво ползване** - ползване на лечебните растения в количества, по начини и със средства, които не водят до трайно намаляване на генетичния им или ресурсния потенциал и позволяват дългосрочното задоволяване на нуждите на сегашните и бъдещите поколения;

• **Ресурси от лечебни растения** - съвкупността от лечебни растения, разгледани като природен продукт, използван от хората за задоволяване на сегашни или потенциални техни нужди;

• **Режим на ползване на находището** - система от мерки, включваща периоди на експлоатация и покой за възстановяване на ресурсите от лечебни растения;

• **Приоритетни типове природни местообитания** - местообитания на приоритетни видове лечебни растения или които са определени като такива по силата на международни споразумения, по които Република България е страна;

• **Морфологични части** - коренът, коренището, луковицата, грудката, стръкът, листът и цветът на растението;

• **Начин на ползване** - указания относно начина на събиране на билките (изкопаване, откъсване, изрязване, обелване), използваните инструменти и необходимите изисквания за възстановяване на находището;

• **Добив** – количеството полезна биомаса, добивано от единица площ;

• **Биологичен запас** – количеството полезна фитомаса, образувано от всички (използваеми и неизползваеми) екземпляри от даден вид върху всички подходящи или неподходящи за събиране участъци (находища).